

2019. decemberi mérnök évfordulók, emlénapok + **programok**

1. – Rádiózás napja

Annak emlékére, hogy 1925-ben e napon kezdődött hazánkban a rendszeres rádiós műsorsugárzás az 546 méteres középhullámon. Az adóállomás Budapest néven jelentkezett és Demény Károly államtitkár, a Magyar Királyi Posta vezérigazgatója magyar, francia valamint angol nyelven szólt a hallgatókhoz.

2. – Emberiség 2. tűzgyújtása, atomenergia felszabadítása

Az emberiség első tűzgyújtása kapcsán pontos időpontot nem tudunk, de azt igen, hogy a neandervölgyi ember már tudta, hogyan kell tűzcsiholással tüzet gyújtani. A francia régészeti helyszíneken talált ötvenezeréves szerszámok bizonyítják, nem csak a villámlásból vagy a vulkánkitörésből származó tüzet őrizték. A tűzgyújtás képessége hatalmas hatással volt az akkori emberek életére...

Az emberiség második tűzgyújtása konkrét időponthoz köthető. Enrico Fermi irányítása mellett 1942-ben e napon Chicagóban egy stadion lelátója alatti térben megvalósult az „atom-máglya”, az emberiség 2. tűzgyújtása: - a világon először sikerült a mérnök-tudósoknak a szabályozott nukleáris láncreakció beindítása és önfenntartása. Az atom-reaktor szabadalmát Enrico Fermi és Szilárd Leó kapta meg, majd Eisenhower elnök javaslatára az Egyesült Nemzetek Szövetsége létrehozta az Atom a Békéért Díj (Atoms for Peace Award) kitüntetését. Az első díjat 1957-ben Niels Bohr kapta az atom és atommag modelljének megalkotásáért. A második díjat 1958-ban Hevesy György kapta a radioaktív nyomjelzés fõltalálásáért. Az 1959-es díjat Szilárd Leó és Wigner Jenő az atomreaktor megtervezéséért, az 1960-as díjat Alvin Weinberg és Walter Zinn az atomreaktor megépítéséért kapta. Az 1959-es és 1960-as díjat egyszerre vette át Szilárd, Wigner, Weinberg és Zinn. (E. Fermi már sajnos nem élt.) Egy-egy olasz, amerikai, dán, kanadai és három magyar szerepel a dicsőséglisán. A jelzett három magyar kiválóság, valamint Teller Ede és Neumann János előtt Pakson, a Tájékoztató és Látogató Központ előtti szoborparkban december első hetében mi is tiszteleghetünk...

3. – 190 éve született Greguss Gyula fizikus

Eperjesen született Greguss Gyula (1829-1869) fizikus, akadémikus, a hõtan elismert kutatója. Neves tankönyvíró is volt, aki elsőként hirdette Magyarországon a fizika oktatásában fontos szerepet játszó fizikatörténeti részletek tananyagba történõ beillesztését. Aktívan vett rész a Magyar Természettudományi Társulat munkájában is.

4. - 140 éve született Ditróy János mérnök

Sopronban született Ditróy (Dieter) János (1879-1961) mérnök, aki 1910-tõl az állami vízügyi szolgálat munkatársa volt. A budapesti vámmentes kikõtõ építési munkáinál dolgozott, majd az FM Vízügyi Mûszaki fõosztályán szervezett tervezõ csoport tagja lett. Számos vízépítési mûtárgy terve fûzõdik nevéhez. 1932-1939 között a vízrajzi szolgálat vezetője volt. Szakirodalmi munkássága is jelentõs.

5. – 90 éves a mozgó alkatrész-nélküli hűtőgép szabadalma

1929-ben e napon Albert Einstein (1879-1955) német-svájci tanár és Szilárd Leó (1898-1964) magyar fizikus szabadalmat nyújtott be egy mozgó alkatrészek nélküli, abszorpciós hűtőgépre, amelyben folyékony fém az elektromos áramtól átjárt cseppfolyós fémre ható mágneses mező mozgat. Ma ezen az elven hűtik az atomerőművek tenyésztőreaktorait.

5. – Előadás a Paksi Atomerőmű kapacitás-fenntartási projektjéről

Budapesten, az Elektrotechnikai Múzeumban „A paksi projekt aktuális helyzete” címet viselő előadást Bács Zalán, a Rosatom Centrál Europe Magyarországi fióktelep igazgatója 10:00 órai kezdettel tartja. Házigazda: Czibolya László, a Magyar Atomforum Egyesület (MAE) titkára és Szabó Benjamin, az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (ETE) Szenior Energetikusok Klub elnöke. Bővebb információ: www.ete-net.hu/

5. – Gazdaságfejlesztési konferencia

Az Iparfejlesztési Közalapítvány (IFKA) az „Innováció és HR” mottóval Budapesten, a Benczúr Hotelben rendezi az immáron 13. gazdaságfejlesztési konferenciáját. Információ: www.ifka.hu

6. – 130 éve született Fröhlich Pál kísérleti fizikus

Torzsán született Fröhlich Pál (1889-1949) kísérleti fizikus, egyetemi tanár, akadémikus. 1924-ben kinevezték a szegedi Tudományegyetem Kísérleti Fizikai Intézetének élére, amelyet haláláig vezetett. Vizsgálta a mágneses tér hatását a zselatinfoszforokra, felfedezte az ún. előgerjesztés jelenségét, az ő nevéhez fűződik a polarizációs színek fogalmának definíciója is. Érdemeket szerzett az oktatás, és a kutatás újjászervezésében.

7. – 140 éve nyitotta meg kapuit az Óbudai Egyetem jogelődje

A XIX. század műszaki szakemberhiányának orvoslására 1879. december 7-én nyitotta meg kapuit építészeti, gépészeti és vegyészeti szakosztállyal a budapesti Állami Közép-ipartanoda, a mai Óbudai Egyetem (Budapesti Műszaki Főiskola) első jogelődje. Az intézmény az 1891/92. tanévtől kezdődően Magyar Királyi Állami Ipariskolaként, majd 1898-tól - a Népszínház utcai épületében – Magyar Királyi Állami Felső Ipariskolaként működött.

8. – 230 éve született Hild József építőmester

Pesten született Hild József (1789-1867) építész, építőmester, reformkorunk időszakának nagy hatású szakmai vezéregyénisége. Nevéhez fűződik a klaszszicista Pest városképi kialakítása. A Bécsi Művészeti Akadémián végez, gyakorlati ismereteit apjánál, Hild János építőmesternél szerzi. Ízlése kialakulásában nagy szerepet játszott itáliai és németországi utazása, s hogy az Esterházyak francia udvari építésze, Charles Moreau mellett dolgozott Kismartonban és Bécsben. Kitűnően alkalmazkodva a 19. század első felének társadalmi változásaihoz és a jómódú polgárok igényeihez, többféle épület tervezését vállalta bérházaktól a reprezentatív városi palotákig (közel ezer épületet tervezett). Főbb művei: az egri székesegyház és az esztergomi székesegyház befejezése; a pesti kereskedők testületének székháza (Lloyd-palota), a gyömrői Teleki kastély, a budai Császárfürdő átriumos épülete és az Ullmann-palota.

9. – 170 éve született Kissármási Mályi Sándor mérnök

Zsombolyán született Kissármási Mályi Sándor (1849-1929) bányamérnök. Középiskoláit Szegeden végezte, majd bányamérnöki oklevelet Selmecebányán szerzett 1873-ban. 1873-1889 között Erdély különböző bányáinál (Kapnikbánya, Csertés, Zalatna) dolgozott, majd Selmecebányán lett a vegyelemző hivatal főnöke. 1892-től egykori akadémiajában tanított kohászati eljárásokat. 1894-ben kinevezték a Pénzügyminisztérium Bányászati osztályára, hol tisztviselői ragból miniszter-tanácsosi rangig vitte. 1913-ban nyugdíjazták. A kissármási gázkitörést követően, ő irányította az Erdélyi-medence földgázkincsének feltáró kutatását. E téren szerzett érdemeiért kapta nemesi címét és a kissármási előnevet. Tanulmányai a *Bányászati és kohászati lapokban* láttak napvilágot.

10. – 125 éve született Patai Imre mérnök

Budapesten született Patai Imre (1894-1949) gépészmérnök, a hazai elektroncsőgyártás kiemelkedő alakja. 1923-ban VATEA néven önálló vákuum- és rádiótechnikai üzemet létesített. Cége kutatásai több jelentős eredményt hoztak, sikerrel oldották meg a kolloid grafitréteg előállítását, amelynek több alkalmazási lehetőséget találtak.

11. – 140 éve született Doktorics Benő mérnök

Kisgeresden született Doktorics Benő (1879-1958) gépészmérnök, aki számos szabadalmat alkotott. Fő kutatási területe: különböző energiafajtákkal működő erőgépek tervezése és szerkesztése. 1920-ban szabadalmaztatta függőleges tengelyű szélturbináját és fáradt gőzzel működő kondenzátoros lokomotívját, 1923-ban az összenyomott levegővel működő munkaátviteli berendezését. Többfajta, évtizedekig használt gőzmozdonyt is tervezett.

12. – Előadás a rezsimentes házról

Budapesten, az Elektrotechnikai Múzeumban „A rezsimentes ház” címet viselő előadást Szekér László építészmérnök 10:00 órai kezdettel tartja. Házigazda: Szabó Benjamin, az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (ETE) Szenior Energetikusok Klub elnöke. Bővebb információ: www.ete-net.hu/

12. – 120 éve született Tóth János építész – 2019

1899. december 12.-én Zalaegerszegen született Tóth János építész. Több középületet, emlékművet épített Szombathelyen. Tervei szerint rendezték Győr nagy részét, foglalkozott Pécs városrendezésével is. Műveit a népi építőművészet inspirálta.

14. – 180 éve született gróf Széchenyi Ödön tűzoltó szakember

Pozsonyban született gróf Széchenyi István fia, gróf Széchenyi Ödön (1839-1922) tűzoltó szakember, I. osztályú hajóskapitány. Részletes feljegyzéseket készített a Hableány el-nevezésű saját gőzösén tett utazásairól, szinte egész Európát beutazta. 1863-ban ő szervezte meg a pesti tűzoltóságot, 1870-től annak vezetője volt. 1864-ben jelent meg a Tűzoltás körül tett általános tapasztalatok című munkája. A török kormány megbízta az isztambuli tűzoltóság felállításával, ahol tábornoki, majd altábornoki rangot szerzett, egyben a szultán hadsegéde volt, továbbá a tengerész tűzoltó zászlóalj főparancsnoka.

14. – Magyar Örökség díjkiosztó ünnepség

A Magyar Örökség-díj kitüntetettjeinek kiválasztása az alulról építkező demokrácia elvén alapszik: állampolgári jogon mindenkinek módjában áll díjra javasolni az általa érdemesnek tartott személyt, együttest, intézményt, teljesítményt. Évente négy alkalommal Budapesten, esetenként hét-hét díjat osztanak ki kulturális műsor keretében. Információ: www.magyarorokseg.hu/aktualitasok

16. – 170 éve született Kőnig Gyula matematikus

Győrben született Kőnig Gyula (1849-1913) matematikus, műegyetemi tanár. Tudományos működésével párhuzamosan a Műegyetem vezetésében végzett az intézmény jövőjére is kiható munkát, mint professzor, illetve dékán, majd rektor. Kutatásai mellett jelentős tevékenységet fejtett ki a tudományos közéletben. Az egyetemen, az Akadémián és a Franklin Társulatban vitt szerepével igen fontos volt országunk kulturális életében.

18. – 280 éve született Balla Antal mérnök

Nagykőrösön született Balla Antal (1739-1815) földmérő és vízépítő mérnök, a 18. sz. második felének legkiválóbb magyar térképésze. Nemzetközi viszonylatban is figyelemre méltó színvonalú közigazgatási vízrajzi és hajózási térképei közül a legjelentősebbek: a Tisza–Berettyó völgyének vízrajzi térképe (1777–78), a pesti Duna-szakasz hajózási térképe (1784), a Duna–Tisza-csatorna terve (1791), valamint Pest vármegye nyomtatásban is megjelent térképe (1793). A Pest-Szolnok közt létesítendő Duna–Tisza-csatorna tervét a vármegye megbízásából készítette el, több változatban. Felvetette az állandó pesti Duna-híd tervét is. 1781-ben javaslatot tett a Tisza átvágásokkal való szabályozására, 1785-től a Hajózási Igazgatóság külső munkatársaként részt vett a vízi utak előzetes felmérésének munkájában.

18. – 140 éve született Bordás Lajos mérnök

Csanyban született Bordás Lajos (1879-1963) Kossuth-díjas villamosmérnök. Oklevelét a budapesti Műegyetemen szerezte. 1912-től a Fővárosi Gázműveknél dolgozott; 1947-ben, mint műszaki igazgató vonult nyugalomba. Erőssy Lajossal együtt dolgozva biztosítani tudta a Gázművek élén a folyamatos gázellátást. Irányításával építették az első gáz-függőhidat, ő valósította meg a kőszén kokszosítását.

19. – Előadás a jövő intelligens energiahálózatáról

Budapesten, az Elektrotechnikai Múzeumban „A jövő intelligens energiahálózata: SMARTGRID” című előadást Jánosy Sebestyén János tudományos tanácsadó 10:00 órai kezdettel tartja. Házigazda: Czibolya László, a Magyar Atomforum Egyesület (MAE) titkára és Szabó Benjamin, az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (ETE) Szenior Energetikusok Klub elnöke. Bővebb információ: www.ete-net.hu/

19. – 75 éves az atomreaktor szabadalma

A magyar Szilárd Leó és az olasz Enrico Fermi 1944-be e napon közös szabadalmat nyújtottak be az Amerikai Egyesült Államokban az általuk kifejlesztett atomreaktorra. Az elfogadás (1955. 05. 17.) után a Szabadalmi Hivatal jelképesen 1 \$ díjat állapított meg. „Vagy adták volna meg a találmány igazi értékét, vagy ne adtak volna semmit” – dohogott a gyakorlatias Szilárd, akit mindig is az atomenergia kontrollált felszabadítása, az atomreaktor érdekelte. Még 1940-ben írta le az inhomogén térbeli elrendezésű urán-grafit reaktor-rendszert, amit a Physical Reviewhez küldött, azzal a megjegyzéssel, hogy a háború alatt ne

publikálják. 1942. december 2-án Fermi, Szilárd és munkatársai bemutatták az első nukleáris lánreakciót a Chicagói Egyetemen, a Stagg Field-i rögbi-stadion egyik lelátója alatt épült grafit reaktorblokkban. Méretei óriásiak voltak, a hat méteres atommáglya 45000 grafitéglából és a beleágyazott urán labdacsokból állt. Ez a sikeres kísérlet volt Szilárd atom-elméletének gyakorlati igazolása.

22. – 90 éve született Jutasi István mérnök

Budapesten született Jutasi István (1929-2011) mérnök, a HTE Tiszteletbeli elnökségi tagja, a Magyar Mérnöki Kamara (MMK) hírközlési és informatikai tagozat alapító tagja, akit 1997. május 9-én a háromfős elnökség tagjává választottak. Az internet felépítése és működése c. könyv szerzője.

24. – Neumann János a 20. század meghatározó embere

A Financial Times 1999. december 24-ei számában megjelent felmérés szerint a 20. század legjelentősebb személyének deklarálták a Budapesten született Neumann János (1903-1957) zseniális matematikust, világhírű mérnök-fizikust, aki a tárolt programvezérlés (TPV) elvének kidolgozója volt. Nevéhez fűződik a játékelmélet megteremtése és számos közgazdasági alapvetés is.

26. – 160 éve született Palágyi Menyhért fizikus

Pakson született Palágyi Menyhért (Silberstein Melchior Salamon, 1859-1924) bölcséleti doktor, matematikus, fizikus, egyetemi tanár. Fő munkája: Az ész törvénye. A logika alapvetése című Tudori értekezés (1896.). Alapvető a relativitás elmélet és a modern fizika kapcsolatáról írt "Neu Theorie des Raumes und der Zeit" címet viselő tanulmánya (1901.) Elsőnek vezette be az egységes téridő, valamint a négydimenziós tér fogalmát (1899.) A téridő elméletével megelőzte Albert Einstein relativitáselméletét. Már H. Minkowski előtt kilenc évvel megfogalmazta a négydimenziós téridő fogalmát.

31. – 50 éves a Duna Intercontinental

1969. december 31-én megnyílt a budapesti Duna Intercontinental Szálló, amely Finta József tervei alapján épült, és a háború utáni szállodaépítési program első létesítménye.

31. – 30 éve szakadt három részre a Magyar Posta

1989-ben e napon a Magyar Posta három részre szakadt. Létrejött az önálló postai (ma: Magyar Posta Zrt.), a műsorszóró (ma: Antenna Hungária Zrt.) és távközlési vállalat (először MATÁV Rt., majd később Magyar Telekom Nyrt.), és ezzel megkezdődött a hírközlési szektor újrastrukturálásának folyamata.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaplar.kfki.hu/historia/>*
- *Mérnökök évfordulói 2019-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök